

О НЕКИМ ОРОНИМИМА У РОМАНУ САРА ПЕТРА САРИЋА

Апстракт: Предмет рада је анализа оронима у роману *Сара* (2008) Петра Сарића. У средишту прилога је преглед географских имена која се јављају у изабраном књижевном тексту. Посредством ономастичке анализе у Сарићевом делу сагледавамо различите типове оронима, типове онима који представљају називе за планине и друга узвишења. Циљ прилога је да се истакне значај овог типа онима у изградњи идентитетског карактера простора у роману. Анализом ће бити осветљено на које начине ороними и уопште топоними учвршћују текстуалну структуру дела, односно како њихово тумачење доприноси бољем разумевању књижевног универзума недавно преминулог писца.

Кључне речи: српски језик, књижевност, лингвостилистичка анализа, Петар Сарић, *Сара*, ономастика, ороним.

1. Увод

Петар Сарић (1937–2023) српски је књижевник који је живео на простору Косова и Метохије. Био је драмски писац, песник, публициста и приповедач, а широј читалачкој публици и стручној јавности познат је пре свега као романсијер. Написао је седам романа: *Велики ахавски трг* (1972), *Сутра стиже Господар I и II* (1979, 1981), *Дечак из Ластве* (1986), *Петруша и Милуша* (1990), *Страх од светлости* (2005), *Сара* (2008) и *Митрова Америка* (2012). На књижевну сцену ступио је као песник, објавивши *Беле клетве* (1970), а поетски израз неговао је и у књигама *Небески дом* (1972), *Врх поља* (1974) и *Конак реке* (1975).

Примарни стваралачки импулс за овог аутора било је детињство. Наиме, од „два животна и митска простора – простора родних Бањана¹ и

* lena.saric@gmail.com

¹ Бањани су племе, односно регија између Никшића, Билеће и Требиња, на граници између Црне Горе и Херцеговине.

простора Косова и Метохије – Петар Сарић је, захваљујући снажном књижевном таленту, обликовао трећи – мит(о)поетски простор својих романа, који ће обележити не само српску књижевност стварану у другој половини прошлог и на почетку овог века већ и свеукупну српску књижевност” (Јефтимјевић Михајловић 2021: 12). Локалитет Бањана кључан је за изградњу хронотопа и наративне структуре већине Сарићевих романа. То је приметно и у романима *Дечак из Ластве* и *Клобук*. У складу са тако омеђеним просторним ареалом, али и стереотипним представама о њему, у Сарићевим делима су судбине појединаца и колектива у великој мери одређене патријархалном културном матрицом (Јефтимјевић Михајловић 2021: 13).

Претпоследњи Сарићев роман је *Сара*. Објављен је у престижном Колу Српске књижевне задруге. У његовом средишту је динамика односа у оквиру једне породице у брдима на граници Црне Горе и Херцеговине, у турбулентном периоду прве половине XX века. Друштвена збивања остају пак само фон Сарићевог имагинаријума, док је у његовом фокусу породична драма, односно мотив деобе, којим роман и отпочиње:

Роман *Сара* Петра Сарића је узбудљива прича о животу једне породице у брдима на граници Црне Горе и Херцеговине од њеног невољног осамостаљења (деобом међу браћом) непосредно пред Велики рат (тек назначен) све до Другог светског рата, када долази до њене дезинтеграције, раслојавања и пропадања. Сложене структуре у којој се традиционални исказ (приповедање у трећем лицу) меша са техником тока свести. Занимљиво је да је у самом роману наглашена аутопоетичка визија стваралачког концепта (Костић 2015: 343).

О роману *Сара* писао је, између осталих, и Мирослав Егерић. Егерић је *Сару* одредио као породични роман (Егерић 2010: 726). Поред тога што акцентује значај простора куће у роману, аутор посебно истиче живописност пејзажа. Сарићев роман, пише Егерић, „плени несумњивом живошћу и амбијента и људи у њему, и што ми је веома стало да кажем, живошћу пејзажа који су сливени са дахом и природом људи у њима” (Егерић 2010: 728). У роману *Сара* помиње се читав низ топонима у Црној Гори и Херцеговини, о чему нас пишчево ја обавештава на почетку романа: „И неки географски називи, презимена, као и имена неких животиња, из осећања оданости према детињству, остали су аутентични” (Сарић 2008: 6).

2. Творбено-семантичка анализа оронима у роману *Сара*

Појам, односно термин *ороним* потиче од грчких речи² које означавају *планину* и *име*. Користи се у различитим областима: у географији, туризму, екологији, лингвистици итд., и представља кровни назив за именовање рељефних облика као што су планине, планински венци, брда, брегови, врхови и сл. Ороними су често предмет истраживања у оквиру лингвистичких, топографских истраживања. Могу бити класификовани на различите начине. Могу се поделити на макроорониме и микроорониме, те на различите подгрупе као што су хидронимски ороними, антропонимски ороними, ојконимски ороними, етнонимски ороними, фитонимски ороними, зоонимски ороними, географски ороними и урбанонимски ороними. Увидом у текст романа *Сара* Петра Сарића, закључили смо да се у њему јавља велики број оронима, који на посредан начин учествују у карактеризацији тзв. *динарског човека* у делу. То ћемо настојати да покажемо у анализи која следи, а она се заснива на ексцерпирању грађе из романа.

Ђалипашино брдо – двочлани ороним. Први члан настао је од тур. *раџа* (титула високих достојанственика и војних лица). Брдо је једночлани апелатив који се употребљава у месном говору, а настао је према физиогеографским својствима тла. Тај апелативни део представља географски и привредни термин у функцији регенса (Шћепановић 1997: 73). Брдо с. (мн. брда), ген. брда (брда) 1. геогр. мање узвишење (од око 200 до 500 метара надморске висине које је тешње повезано с околним планинским масивом) (РСЈ 2018: 102). Слично називу Алипашино брдо, постоји, рецимо, и Пашино брдо: велико брдо и насеље у јужном делу Београда, изнад Душановца, према Каленићевој пијаци. Алипашино брдо у роману представља имплицитног чувара старине, односно упућује на период турске окупације, која је одредила називе многих локалитета на Балкану. „Пут иде уз Алипашино брдо. Ошинула је коња и у касу умакла иза штала Исмета Креса” (Сарић 2008: 335).

² (од *оро-* < грч. ὄρος [óros] 'брдо, планина' + *-оним* < грч. ὄνυμα [ónyma] = ὄνομα [ónoma] 'име').

Буковча градина – Двочлани ороним, где први део оронима припада категорији фитонимских оронима, а то су називи рељефа који потичу од назива биљака. Ови називи такође могу бити познати као фитоороними. Будући да су фитонимски ороними углавном микро-топоними, тешко је прецизно одредити њихов стварни број. Међу фитонимским топонимима, најчешћи су управо фитонимски ороними. У оквиру истраживања приметили смо само неколико фитооронима турског порекла, што је изненађујуће с обзиром на то да су биљне врсте биле важни мотиви за именовање различитих локалитета. Први део оронима је у значењу лексеме буква, а други део је градина. Градина је лексема коју први наводи Вук Стефановић Караџић, као објашњење лексеме *башта* уз речи: ограда, долац, бостан, бостањ, пеливој, перивој, које бележи у *Српском рјечнику* (1818). Градина ж. врт, башта (РСЈ 2018: 202). „Кад пре сунце изгреја и одскочи над Буковча градином. Као да није иза ње изашло!” (Сарић 2008: 171); „Одмах је разјашњено да је младић син Мићуна Томашева испод Буковча градине. Пре два дана унапређен је у чин поручника” (Сарић 2008: 307).

Виситор – стари словенски ороним: Виситор [(*< Висни(тор) < Висин(тор)*)]: стрми, окомити (такође) браник, јер уз Дурмитор представља браник Црне Горе. Овај ороним везује се пре свега за народно етимологизирање. „Више нема узмицања, и с овим се претерало: Јаковова тегоба због деобе, повампирена у изгледу Колибе, личила је на брег који се издизао тамо где га никад није било: између Виситора на истоку и Равног брда на западу” (Сарић 2008: 11).

Виситор, сав од узвишица и удолина, кланаца, усекина, лазина, пећина, јама и јазбина, растао је у зановет и шикару из које се, на неколико места, надвисујући околину, дижу усамљени храстови и окомите литице. Има непроходних места у која не залазе ни чобани ни стока; и у која се, за време лова или хајке, склања дивљач. Веће стене и храстови (са нешто простора око себе), као и неке процоли и увале, носе имена: Сједник, Дебела коса, Мачков камен, Петров цер, Питоми градац, Изгорјели дуб (Сарић 2008: 174).

Грабова Главица – апелативни ороним према фитониму *граб*, док је апелатив *глава* показатељ да је на врху планине обраслом грабом. Граб, граба и –а м. (мн- грабови) бот. род листопадног дрвета *Carpinus* из ф. бреза (*Betulaceae*). Глевица је по структури једночлани географски

термин са ишчезлим примарним значењем деминуције. Главица ж. демин. и хип. од глава, заобљено брдо или брег (РСЈ 2018: 201).

Кад су били испод Грабове главице, она, прибојавајући се мало-пређашњег задржавања на травнатом зараванку, на његовој каменој плочи, и не водећи више рачуна о Бориши, прође напред и упречи се испред њега: с паралелног путељка који води у Миријево и Забрђе, пошто је тек пуцала зора, могло се назрети да су се под Грабовом главицом зауставиле и спојиле две људске прилике; и чути узбуђен глас жене: „Боро, па ми смо на путу за Суву Ријеку! Оћу рећ, ми идемо нашој кући! (Сарић 2008: 20–21).

Грбаво ђсоје – Двочлани ојконим. Први део је придев, док је други део именица. Грбав, -а, -о, 1. који има грбу, 2. који има избочине, који није раван, квргав; крив, кукаст (РСЈ 2018: 206). Осоје је лексема са значењем: брдо и ливада, косаница у блажој страни која је осунчана (РСЈ 2011: 698). Реч осоје одаје утисак велике старине, док имена Јаков и Сара свакако имају библијски призив и граде архетипску димензију романа: „Јаков и Сара испратили су га до под Грбаво осоје” (Сарић 2008: 94).

Занџетна градина – Двочлани ороним. Реч градина потиче од лексеме град+ина. Суфикс -ина иде у ред продуктивнијих суфикса у српском језику. Његова продуктивност свакако произлази из могућности везивања како за именске, тако и за придевске и глаголске основе. Жугић наводи да „будући да су они настали у дотопономастичком периоду, сматрамо их безафиксалним називима чији је творбени образац О + Ø (основа + нулти афикс)” (Жугић 2005: 161). Такви су топоними: Вирина, Врвина, Језерина, Карпина, Путина, Прудина, Ровине, Рупина/Рупине. Занџетна градина је, дакле, још једна градина која се у делу помиње. Градина у балканском контексту често упућује на рурално подручје и узгој на њему. На тај начин овакви ороними доприносе архаичној, патријархалној слици света у роману. „Светозару је при Виситору, Бориши у Занџетној градини, припало нешто шуме” (Сарић 2008: 13).

Клобук – Корени *кла-* и *кло-* јављају се као облици са метатезом ликвиде турске лексеме *kalpak*. Скок наводи да „рефлексив клобучити се има метафоричко значење 'бујати'. Метафором пренијето је на мјехуре на води или на кожи” (Skok 1972: 22–23). Отуда и клобук, а и клобук, -ука, м. 1. мехур, мехурић који се ствара, избија на води, течности, житкој текућини и сл. испуњен ваздухом, паром, гасовима; оно што је у облику таквих мехурића, што подсећа на такве мехуриће (о диму, пари и сл.):

клобуци на површини воде, дима, облака. 2. водени мехур на кожи (од опекотина, механичког трења и сл), плик (РСЈ 2018: 512). Семантика поменутих лексема указује на то да је примарни оним био свакако хидроним који је могао да гласи *Клабушен поток, *Клабушена река, а по њему је именован терен, земљиште, узвишење: *Клобушен-ја земља, коса и сл. Након ишчезавања апелатива сачуван је облик Клабушења, али и називи река: Клобукарка, лева притока Биначке Мораве; Клобучарица, лева притока Сутјеске, лева притока Дрине. Такође, клђбѹк, -а, и клђбѹк, -ѹка м. шешир са ободом око руба; капа 2. бот. горњи, полулоптасти део печурке, гљиве, 3. зоол. испупчена горња страна код неких врста медуза (РСЈ 2018: 512). Клобучина и клобучина ж. је врста густог меканог материјала од кога се праве клобуци, шешири, папуче (РСЈ 2018: 513). Из тог разлога можемо претпостављати да је назив оронима настао на основу изгледа или облика рељефа. „Јаков, Светозар и Бориша често су одили у Ораховац, село јужно од Клобука и источно од Требиња, у ујчевину, а касније и код сестре Савете и зета Вујадина Вучуровића” (Сарић 2008: 248); „Лево је остао Клобук, злогласно турско утврђење. Редови винове лозе једне брежуљке секу водоравно, у кругове, у подножју шире и при врху уже; а друге вертикално, у полукругове, са страна мање и по средини веће” (Сарић 2008: 252).

Кђкђт – Примарно значење лексеме је петао, међутим секундарно значење се може повезати са локалитетом. То секундарно значење је топономатска метафора, која представља висеће брдо које има главу петла (кокот, -а и -ота, м. 1. зоол. мужјак кокоши; 2. обарач, окидач, обично на пушци (РСЈ 2018: 521). Секундарно значење може бити пренето на секундарне лексеме процесом пресликавања семантичке структуре на лексеме које номинују сличне или исте појмове (Новокмет 2018: 296). „Лука се, умичући под Виситор, осврће да провери куда је Јаков окренуо. ’Знао сам да ће на Кокот’” (Сарић 2008: 126).

Лђвћен – „Сав териториј између Котора, Будве и Цетиња, која се наслања на Боку, у коју иде и Будва” (Skok 1971: 321). Петар Скок при анализи полази од сазвучности почетног слога лов- са стародамнатском речју *lau*, ’камен’ (неизвесног порекла) коју помињу два средњовековна писца: Константин Порфиригенит (середина X века) и поп Дукљанин (XII век) тумачећи старо име Дубровника, *Ra(g)usium*. У првом наврату Скок је на то надовезао једну сасвим ’натегнуту’ етимолошку конструкцију, свдећи Ловћен на протоалбанску сложеницу **Laſk’en*, где би први елемент било поменуто *lai* у значењу „литица”, а други алб. *qen* „пас” (<лат. *canis*); први члан овог сложеног имена био би самостално

потврђен код Порфиروجенита именом дукљанског кастела το λοντοδοκλα, у којем Скок види да је преписивачком погрешком настао спој два засебна записа το λον и το δοκλα, од којих би други био име града Дукље, а први би ваљало поправити у λου = Лов(ћен) (Skok 1971: 321). Сплитски топоним пружа добру полазну основу за реконструкцију античког предлошка нашег оронима, јер показује проширење основе lau- једним k, из којег се да извести h у Ловћен, и једино треба овде претпоставити уместо деминутивног образовања на -ella, један n-суфикс: Ливћен *Lovсћпъ < *Láusceni. Прелаз дифтоншког ai у слов. ov може се сматрати регуларним, уп. нпр. Ловренац & Laurentius³. За ц + кратко jat ће уп. у зетско-сјеничким говорима ћепанџа & џпаниџа (Ивић 1956/85: 144–156), у Херцеговини Ћетољуби⁴ < Џптољуби (уп. чеш. Četoliby) (Лома 1996: 121–131); у Зети Ћемовско поље *Џјемовско од имена реке Џпмъва. Промена је била спроведена већ у доба првог помена Ловћена, у повељи Ивана Црнојевића Цетињском манастиру из 1485. године: „планиноу нашоу баштиньскоу Ловѣтьень”. Иначе, у овом споменику за h стоји по правилу k: коукѣа, Остоики и сл., али има и примера за писање са m, кои те работати црѣкѣ, а слично се и ђ пред е једном пише са d у врањинској повељи Ивана Црнојевића: Младѣ ново Гувно тј. Млађеново⁵.

Такође, у корену оронима Ловћен јавља се далматороманска реч lau камен, али и чињеница да у најранијој потврди другог предсловенског топонима Котор у непосредној близини Декάτερα (Порфиروجенит, средина X в.) стоји e према слов. o и итал. a (Cáttaro). Географски сасвим блиску паралелу од нас реконструисаном развоју Leusin(i)um = Laucin(i)um > влат. *Lausceni > *Lovсћпъ > Ловћен. Стога се као највероватнији чини развој *Laucinus (mons) отпр. „каменито брдо” > влат. *Láusceni, одатле вероватно већ у VII в. сл. *Lovсћпъ > пре краја XV в. Ливћен.

Једног дана Словени – исте вјере, језика и писма – биће у једној држави. Руско Л је меко као наше Љ. (Љубов – Љубав.) Тај глас је у именима три националне планине: Ловћен, на почетку; Авала, у

³ За детаље те супституције в. Valentin Putanec. Refleksi aglotskog diftonga au u hrvatsko-srpskom književnom jeziku. *Filologija* 6 (1970): 155–164.

⁴ За више о овоме в. Јевто Дедијер. Херцеговина. *Српски етнографски зборник*. Београд: Српска краљевска академија, 1909.

⁵ За више о томе в. А. Јовићевић. Ријечка нахија. СЕЗБ XV, Нас 7, Београд, 1911.

средини; Урал, на крају. Не знам земљу која нема планину, равницу, ријеку, језеро, море..., са тим гласом (Сарић 2008: 288).

Мèдеж-грàдина – Двочлани ороним; порекло лексеме медеж је веома необично. Асим Пецо наводи да именица *медеж* води порекло од именице *мед*, као и остале именице изведене суфиксом *-еж*: гадеж (гад), гареж (гар), гладеж (глад), дрлеж (дрљотина, сточна храна или слично, слабог квалитета), јадеж (јад), кукеж (кука), медеж (мед), мравеж (мрав), мутљеж (мутљаг), пилеж (пиле), срамеж (срам) (Пецо 1996: 52). Апелатив *мед* проналазимо код Скока као свесловенску реч са примарним значењем „руда уопће”, а затим „бакар” и „бронза” (Skok 1972: 396). Народна етимологија о постању овог имена упућује нас и на именицу *мед*, која према Скоку значи и метафору за лепљиву материју на биљу” (Skok 1972: 396), из чега можемо извести хипотезу да овај микротопоним означава стену на којој се налазила или се налази лепљива материја из маховине која је на њој расла. „Без њих, Вукотићи не би били што су, не би их рачунали у људе као што не рачунају Пешуте испод Медеж-градине” (Сарић 2008: 63).

Пàндурица – Топоним Пандурица, којим се назива главица изнад Убличког дола у Црној Гори, указује на претпоставку да су Власи ту држали стражу. Ово утолико више што се у северном делу села налази место Катуншта, где су стајали катуни Влаха. Пàндур, -ура, 1. м. мађ. ист. сеоски полицијски стражар, 2. онај који грубом силом, насиљем проводи своју власт (РСЈ 2018: 872). „Имућни Василије Ераковић, предводник сеобе, удомио се у чардаку на Пандурици у којем су били турски пандури и сејмени, и који је прозван Кулом. Пандурици је остало старо име” (Сарић 2008: 52).

Рàвно бр̀до – Двочлани ороним, настао према физиогеографским својствима тла, где први део *равно* и *рàвно* означава комад равног земљишта, равница; поље. Други члан овог оронима јесте *бр̀до*, који је по структури једночлани географски термин на који су касније додавани граматички наставци; бр̀до, ген. бр̀да и бр̀дà, геогр. мање узвишење (од око 200 до 500 метара надморске висине) које је тешње повезано с околним планинским масивом (РСЈ 2018: 102). „Огромна сунчева кугла, нежно румена, скоро провидна, као да је одавно сишла на Равно бр̀до” (Сарић 2008: 156).

Рàвна плòча / Сòлило – Двочлани ороним, придев „равна” и именица „плоча”. Порекло лексеме плоча је од грчке лексеме: *πλάξ*, *πλακός* у значењу: округла, глатка, камена плоча. За сугласник *ч* уместо *к*

у овом семантичком кругу лексема Скок каже да је дошао „аналогијом од изведеница са суфиксима на *и* или *ь*: -ьп > -ап, -iti, -ька. Облик на ч постао је балканска ријеч, коју посудише Румуњи – plocea, Cincari ploță, ploci (pl.), Arbanasi ploce, pločkë (Gege)” (Skok 1972: 687). Иницијална сугласничка група се јавља и као *пл-* и као *пљ-* (плочка, пљочка), и под плака. Други назив је апелатив солила – солило ж. место где краве, овце или козе лижу со; солиште, место где се оставља со за стоку (РСЈ 2018: 1191). „Наспрам Равне плоче, коју су звали и Солило, рекла је бојажљиво и не подижући главу: 'Да мало одморимо?’” (Сарић 2008: 158). „Скренуше Плочи; какав одмор у ово доба!; равна је као да ју је клесао, и глачао, каменорезац Зечевић. И величином је одударала од свега уоколо. Служила је путницима за одмор а чобанима као солило за стоку” (Сарић 2008: 158).

Сѐдло – Ороним чини географски термин седло с. (ген. мн. седала) геогр. најниже место између два узвишења, два планинска врха, планински превој; удубљење, улегнуће (РСЈ 2018: 1151); преседлина, прелаз преко врха брега, преседао, седло, превој, преслап; исп. преседлина или преседлица ж. геогр. улегнуће између две узвисине (РСЈ 2018: 980).

Из Кленка пење се уз Седло, које је упало између Равног брда и Стражишта; на њему су аустријски војници, након анексије Босне и Херцеговине изградили два убла. Караулу су подигли на врху Стражишта, одакле су осматрали путеве између југозападних бањанских села и овог дела источне Херцеговине. Са Седла се пут спушта Враћановићима и, преко Делеуше и Влаиње, умиче Билећи (Сарић 2008: 43).

Сјѐдник – За лексему сједник Ћупић наводи да „сједник, -а м. в. шедник, -а м. уп. сједник 1. сеоска забава, организована најчешће код неког домаћина, са пјесмом и игром. 'Оћемо ли ноћас у Јована на шедник, биће музика'. Стиже она svud po šednika, ne бој se. Nema više šednika ka prijed, sad idu u zadružni dom na igranke” (Ћупић 1982: 39). Може означавати и место које има облик седла: седласт, -а, -о, 1. улегнут као седло: брдо, 2. који има форму, облик седла (РСЈ 2018: 1151).

Док су из магле пириле тама и хладноћа, као да су светлеле, поврати се мисао која се није удаљавала; и која му је, устављајући га код Сједника, помрачила ум. Ту, крај Сједника, лакше но на другом месту, доноси сулуду одлуку: данашњем лову је крај! [...]

Док је с камена на камен силазио, и Сједник остајао изнад њега, преда њ, саможива, избија Сарина Колиба (Сарић 2008: 90).

Веће стене и храстови (са нешто простора око себе), као и неке процоли и увале, носе имена: Сједник, Дебела коса, Мачков камен, Петров цер, Питоми градац, Изгорјели дуб (Сарић 2008: 174).

Лука се једва успентрао на Сједник. Сметала му је пушка. Његов шаров чекао га је на улазу у Испосникову пећину. Поглед са Сједника је фантастичан. Увек видиш нешто друго, као да си први пут на Сједнику (Сарић 2008: 179).

Скòрча гòра – Двочлани ороним, састоји се од придева изведеног од личног имена и именице гора. Према грчким антропонимима: Скора, Скорѐ, Скор(а)+ић, Скор(а)+иша (Грковић 1977: 179); Гòра ж. (ак. гору, вок. горо; мн. горе, ген. гора) 1. планина, брдо (РСЈ 2018: 197).

У заблуди смо ако смо кад помислили да је Крстиња одбијена, да не може без придикѐ, чангрѐзања и заповѐдања; и кад је ухвате њене згрѐне, она никог, ни противника, не мрзи; за Турчином (тако овде зову муслимане), кога је посекла у сукобу на Скорча гори, сутри дан, пустила је сузу (Сарић 2008: 22).

Тру́бјела – Према Цвијићу (1923: 82) „кланац, теснац, сутеска”, стсрп., уз ову лексему наводи се лексема *ждрело*, документована у XIII веку. Код Ровинског се, како примећује Пижурица (1980: 261), *ждрело* јавља „у групи термина: седло, превија, превала, превој, пренка, пресло, пресловина, прелаз, шкрбина, трубјела – за означавање улегнућа на планинском хрбату кроз које води пут”. Шћепановић (1997: 129) одређује као „обични камени усјек на вису преко кога води пут”, наводећи да се у Дробњаку овај географски термин јавља на свим пунктовима, те једино уз термин превија као микротопоним, а само на једном пункту и апелативно *пренка*. „Навелико се прича о подвизима десетогодишњег бомбаша Мираша Јоксимова, са Трубјеле” (Сарић 2008: 229).

Цр̑вена стијѐна – Двочлани ороним од придева црвен, -ена, -о, који је боје свеже крви (РСЈ 2018: 1413), и именице стена. Црвен прасл. **čъrvenъ* (стсл. *čȓvenъ*, рус. *červlěnyj*, пољ. *czzerwony*) ≈ *crv*, *v*. (значењска веза *vermiculus*: црвен, према *vermis*: црв). Стсрп. *stěna* – „литица, стена”. Налазимо још и да је деминутив овог апелатива потврђен од 1000. године.

Брежуљци Суве Ријеке, обликом, личе као јаје јајету. Изузетак је Црвена стијѐна, источно од Превалца; она, заоштрена, штрчи у

небо. Бориша, гледајући у њен врх, закопчава капут. Грабова главица је западно [...] Слап источног руменила, узимајући нешто и од боје Црвене стијене, сливало се у поље које, у Понору, има своју утоку (Сарић 2008: 31, 32).

Црњи Кук – Двочлани ороним од придева *црн* и именице *кук*. Црн, црна, –о, 1. који је боје угљена или чађи (РСЈ 2018: 1415). Од прасловенског **čьrnъ*, праиндоевропског **krsnós*. Кук, кука м. (мн. кукови); 2. планинско узвишење, обично купастог облика, вис, чука, ћувик (РСЈ 2018: 579). Укр. *kykit* – „закржљали прст, патрљак” указује да метафора лежи у основи значења испупчен; наилазимо да се кук дефинише и као „стена”, што се и поклапа са нашим ономастичким материјалом. „На Црном Куку одиграла се потоња, овдашња, битка. Била је највећа победа партизана над четницима у никшићком, билећком и требињском срезу. Пало је преко стотину четника и око шездесет партизана” (Сарић 2008: 211).

Закључна разматрања

Анализирајући орониме у роману *Сара* Петра Сарића, уочили смо да је највећи број оронима мотивисан фитонимима (граб, брест, храст), као и самом физиономијом рељефа, те се тако у именима јавља неколико синонима за стену, крш или камен. Присутни су и ороними који су добили име и по боји (црвен, црн). Сви ороними су мотивисани физиономијом самог терена, неприступачним простором или неким карактеристичним особинама. Ороними су словенског порекла, са прасловенским коренима у основи и словенским суфиксалним наставцима, док је само један по пореклу турцизам. Најопсежнија анализа је посвећена орониму Ловћен. Посебну пажњу привукла је анализа овог оронима. Уочено је да је корен ороним словенског порекла и да је као такав присутан у већини словенских језика.

Према садржини и богатству топонимијске грађе, роман *Сара* Петра Сарића улази у ред занимљивијих књижевнојезичких сведочанстава. Топонимијска испитивања вршена са више аспеката показала су вишеструки значај овог типа онима уписиваних током дугог периода у општеном памћењу. Прегледом оронима у роману *Сара* Петра Сарића примећујемо да је већина оронима повезана са фитонимима (какви су граб, брест, храст), односно са природом рељефа, што нарочито одражава различите синониме за стену, крш или камен. Постоје и ороними који добијају имена по бојама, као што су Црвена

стијена и Црни Кук. Већином су словенског порекла, са коренима у словенском језику и суфиксалним наставцима, изузев једног, који има турцизам за корен. Коначно, у семантичкој подели уочено је да однос онима према датим врстама речи прате процеси онимизације апелативне лексики и дијалекатске творбе, као обрасци језичког стваралаштва, а то и условљава њихову стилску вредност, што је такође могуће пратити у даљим истраживањима.

ИЗВОР

Сарић, Петар. *Сара*. Београд: Српска књижевна задруга, 2008.

ЛИТЕРАТУРА

- Грковић, Милица. *Речник личних имена код Срба*. Београд: Вук Караџић, 1977.
- Егерић, Мирослав. Над романом Сара Петра Сарића. *Летопис Матице српске* 486. 4 (2010): 726–729.
- Етимолошки речник српског језика*. Ур. Александар Лома. Београд: САНУ, 2008.
- Жугић, Радмила. Речник говора јабланичког краја. *Српски дијалектолошки зборник* ЛП. Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, 2005: 1–470.
- Ивић, Павле. *Дијалектологија српскохрватског језика. Увод и штокавско наречје*. Београд. Нови Сад: Издавачка радна организација Матице српске, 1985.
- Ивић, Павле. О говору Галипољских Срба. *Српски дијалектолошки зборник* XII. Београд: Институт за српски језик САНУ, 1957.
- Ивић, Павле. Језик и његов развој до друге половине XII века. *Историја српског народа* I. Београд: Српска књижевна задруга, 1981, 125–140.
- Ивић, Павле, Грковић, Милица. Топоними антропонимског порекла у Светостефанској хрисовуљи. у: *Втора југословенска ономастичка конференција*. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, 1980, 109–117.
- Јефтимјевић Михајловић, Марија. *Мит(о)поетика романа Петра Сарића, Лепосавић*: Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, 2021.
- Костић, Драгомир. Раслојавање живота (роман Петра Сарића). *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини* XLV (2015): 343–366.
- Лома, Александар. Окамењена имена. Прилог познавању предсловенских остатака у оронимији Црне Горе. *Наш језик* XXXI. 1–5 (1996): 121–132.
- Лома, Александар. *Топонимија Бањске хрисовуље*. Београд: САНУ, 2013.
- Новокомет, Слободан. Називи животиња у настави лексикологије српског језика. *Књижевност и језик* 65. 1–2 (2018): 107–120.
- Пижурица, Мато. Прилог Ровинског српскохрватској географској терминологији. *Втора југословенска ономастичка конференција*. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, 1980, 245–286.
- Пецо, Асим. Писци и њихов језик. *Књижевност и језик* 44. 1–2 (1996): 150–153.

- Речник српског језика*. Ур. Милица Вујанић, Рајна Драгићевић et al. Измењено и поправљено издање. Нови Сад: Матица српска, 2011.
- Речник српског језика*. Ур. Милица Вујанић, Рајна Драгићевић et al. Друго издање. Нови Сад: Матица српска, 2018.
- Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Књ. 1–18. Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, 1959–2009.
- Џвијић, Јован. *Насеље и порекло становништва*. Београд: Српска краљевска академија, 1923.
- Шћепановић, Михаило. *Именослов ваљевске Петнице*. Београд–Ваљево: Институт за српски језик САНУ, истраживачка станица Петница, ИП „Колубара, 1997.
- Шћепановић, Михаило. Српска ономастичка терминологија. *Свет речи* 15–16 (2003): 14–16.
- Шћепановић, Михаило, Баук, Снежана. Терминологија српске антропонимије. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 32/3 (2002): 269–287.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika Jugoslavanske akademije znanosti i umjetnosti*. Zagreb, 1889–1975.
- Skok, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knj. I. A – J. Ur. Mirko Deanović i Ljudevit Jonke. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1971.
- Skok, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knj. II, K – poni. Ur. Mirko Deanović i Ljudevit Jonke. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1972.
- Ćupić, Drago. Hidronimija sliva Zete. *Onomastica Jugoslavica* 9 (1982): 23–26.
- Šic, Jozef. *Geografska terminologija srpskohrvatskog jezika*. Beograd – Novi Sad: Vukova zadužbina, Matica srpska, 1994.

Jelena SARIĆ CVETKOVIĆ, MA

ON SOME ORONYMS IN THE NOVEL *SARA* BY PETAR SARIĆ

SUMMARY

The subject of this paper was the analysis of oronyms in Petar Sarić's novel *Sara* (2008). The study provides an overview of the geographical names present in the text, focusing specifically on those referring to mountains and other natural elevations. Through an onomastic analysis, the paper explores the different types of oronyms used by Sarić and their role in shaping the novel's depiction of space.

The primary aim of this article was to underscore the significance of these geographical names in constructing the novel's spatial identity. Additionally, the analysis demonstrates how oronyms, alongside other toponyms, contribute to the textual cohesion of the work. By examining their function, the paper highlights how such names deepen our understanding of the literary universe created by the writer, offering a more nuanced reading of his narrative world.

Key words: Serbian language, literature, linguostylistic analysis, Petar Sarić, *Sara*, onomastics, oronym.

Примљено/Received: 15. 11. 2024.
Прихваћено/Accepted: 2. 12. 2024.